

עד-כאן 15

הידיעון למחנכים להיסטוריה בחמ"ד

משולחן המפמ"ר

בלהה גליקסברג- מפמ"ר היסטוריה ומפ"א אזרחות בחמ"ד

מחנכים להיסטוריה יקרים!

שמחה ומתכבדת לשלוח אליכם את ה'עד-כאן' הראשון לשנה"ל תשע"ח. שנת תשע"ח היא שנה מיוחדת במינה, שנה של ציון אירועים משמעותיים בתולדות המדינה. אנו מציינים השנה 120 שנה לקונגרס הציוני הראשון, 100 שנה להצהרת בלפור, 70 שנה להחלטת האו"ם על סיום המנדט הבריטי בארץ ישראל והקמת מדינה יהודית, וכמובן 70 שנה להכרזה על הקמת מדינת ישראל לאור חזון הנביאים. אירועים חגיגיים ומשמעותיים שיש לתת עליהם את הדעת ולהדגיש אותם בשיעורי היסטוריה.

ה'עד-כאן' שלפנינו עוסק בחלקו הגדול באירועים אלו.

בחודשים האחרונים פרסמנו שני מסמכים שאני מבקשת להדגיש. האחד הוא [המחווה הפדגוגית על שאלון 29281 - מועד הקיץ תשע"ז](#). מסמך חשוב לעיון וללמידה לא רק למורים המגישים לבגרות אלא לכלל המורים, כולל מורי חט"ב על מנת ללמוד ולהכיר את הדגשים והכיוונים המקצועיים שאנחנו מובילים אליהם. והמסמך השני - הוא [תו התקן](#) - מבדק המיומנויות לכיתה ז' שמטרתו לסייע למורי חט"ב במיפוי התלמידים ומתן תשומת לב מיוחדת למיומנויות הנדרשות לחיזוק.

מוזמנים לקחת חלק בסדרת השיעורים הסינכרוניים לשנה זו. השיעור הסינכרוני הראשון שהועבר על ידי אביבה וינטר כבר התקיים, צפו בו מורים רבים והמשובים עליו היו מצוינים. להלן [קישור](#) למועדים הנוספים.

ביום רביעי ט' טבת (27.12.17) יתקיים אי"ה הכנס הראשון לחדשנות פדגוגית בחמ"ד. בכנס נציג את תכנית באר שלנו. ההרשמה נסגרה עקב הביקוש הרב.

תוכלו להתרשם מתכנית באר המופעלת השנה כפיילוט ב-20 כיתות ברחבי הארץ בשיעור הסינכרוני שיועבר על ידי ב14.3.18.

[ההשתלמויות המחוזיות](#) החלו בשעה טובה. מי שעדיין מתלבט - מוזמן להשתתף. השנה נשים דגש על פדגוגיה דיגיטלית, כמו גם על העשרה בתחומים נוספים. ההרשמה [להשתלמות דיבייט-רטוריקה](#) עדיין פתוחה. מוזמנים להצטרף. למורי חט"ב נקיים מפגשים חד-פעמיים בשלושה מוקדים: בטבריה, גבעת שמואל ובאר שבע. נא ראו את כל הפרטים בהזמנה המצורפת מטה. נשמח בבואכם. ועדכון אחרון בנושא כנסים וימי עיון - הכנס השנתי שלנו המתקיים במסגרת הכנס למנהיגי חינוך יתקיים השנה בעז"ה באיסרו-חג שבועות בסימן 70 שנה למדינת ישראל. שריינו את המועד.

ברכת תודה לשותפי להפקת הידיעון אוריאל אסולין, מדריך ארצי לתקשוב בהיסטוריה חמ"ד. מאחלת לכם קריאה מהנה ומעניינת.

הערצה רצה

בלה

הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד
שמח להזמין אתכם להצטרף אלינו ל:

מפגש למורי חט"ב

המפגש יעסוק במיומנויות הוראה וכלים להוראה בכיתות ז-ט
ויתקיים בתאריכים ובמקומות הבאים:

שעות	תאריך	מנחה המפגש	מיקום המפגש
16:00-19:00	יום ראשון, 14/1, כד' טבת	הדר ברודמן	אמי"ת גוש דן - גב"ש
16:00-19:00	יום רביעי, 17/1, א' שבט	אסתר קליין	אמי"ת באר שבע
16:00-19:00	יום חמישי, 18/1, ב' שבט	ציון הרוש	פסג"ה טבריה

[להרשמה לחצו כאן](#)

70 שנה למסעה של אונית המעפילים "אקסודוס 1947" - יציאת אירופה תש"ז ד"ר צבי חטקביץ, צוות ההנצחה למעפילי אניית ההגנה אקסודוס-1947

השנה מצוינים מספר תאריכים היסטוריים בתולדות עם ישראל והציונות:

- 120 שנה לקונגרס הציוני הראשון.
- 100 שנה להצהרת בלפור.
- 70 שנה למסעה של אונית המעפילים "אקסודוס 1947".
- 70 שנה להחלטת האו"ם על סיום המנדט הבריטי בארץ ישראל והקמת מדינה יהודית ומדינה ערבית.
- וכמובן 70 שנה להכרזה על הקמת מדינת ישראל.

סיפורה של האקסודוס

'יציאת אירופה תש"ז - אקסודוס 1947' נחשבת לאונית הדגל של מבצעי ההעפלה לארץ ישראל בזכות סיפורה שהוא הדרמטי, המפורסם ורב התהודה ביותר בכל עלילות מפעל ההעפלה.

במבצע בריחה דרמטי ומורט עצבים ב-11 ביולי 1947 התחמקה האוניה מנמל סט שבצרפת כאשר על סיפונה 4,554 ניצולי שואה שהגיעו ממחנות עקורים בגרמניה ואוסטריה.

היו אלו אנשים אשר חלקם שהו במחנות הריכוז הידועים לשמצה ועברו סבל בל יתואר. הם איבדו משפחות, עונו, הושפלו וחזו במוות מידי יום ביומו. אחרים היו פליטי שואה שנסו על נפשם מזרחה, נדדו ביערות תוך סכנה שיחשפו לדורשי רעתם, רעבו וישנו לעיתים תכופות תחת כיפת השמים.

ארגון "ההגנה", תחת סיפור כיסוי של חברה אמריקאית-סינית רכש את האוניה "President Warfield" מ - Louis "Shorty" Levin, יהודי אמריקאי אשר סחר באוניות גרוטאות.

היתה זו אוניה ישנה שנועדה להכיל כ-600 איש אשר הועברה לאירופה ושופצה באיטליה ומשם הועברה לנמל Sète בצרפת.

במבצע חשאי ונועז הוסעו אנשי מחנות העקורים מרחבי אירופה לנמל Sète, הועלו בלילה אחד 4554 מעפילים לאוניה שדגל הונדורס נישא על ראש התורן שלה, בכך חשבו אנשי ההגנה להטעות את הבריטים אשר מנעו כניסת יהודים לארץ בתקופת המנדט הבריטי לאחר פרסום "הספר הלבן".

תנאי החיים על האקסודוס היו קשים ממש, האוניה אשר נועדה במקורה ל-600 נוסעים הכילה 4554 גברים, נשים (עשרות מהן בהריון), ילדים וזקנים.

האוניה, עם צוות של מתנדבים יהודים מאמריקה ומלוויים ארץ-ישראליים מהפלי"ם והמוסד, עשתה את דרכה לארץ תוך מעקב צמוד ומסיבי של הצי הבריטי. מפקד האוניה היה יוסי

הראל, רב-החובל היה יצחק ("אייק") אהרונוביץ, והמלווים היו מיכה פרי, צבי ("מירי") כצלסון, סימה שמוקלר וה'גדעונים' עזריאל ענב ומקס כהן. בין אנשי הצוות היו 35 אנשי מח"ל - מתנדבי חוץ לארץ בהם מתנדב, איש דת נוצרי Rev. John S. Grauel

בקרב הקשה בחיילים הבריטים מול חופי הארץ אשר נערך בלילה שבין ה - 17 ל - 18 ביולי, השתמשו המעפילים כתחמושת בקופסאות שימורים, בתפוחי אדמה, במוטות ברזל, נהרגו שני מעפילים מרדכי בומשטיין, הנער צבי יעקובוביץ ואיש צוות מתנדב אמריקאי ביל ברנשטיין ונפצעו עשרות. באותה עת שהו בארץ חברי ועדת UNSCOP ושניים מהם הסכימו להגיע לנמל חיפה ולהתרשם ישירות מהמחזה של האוניה החבוטה, המעפילים הרצוצים המורדים ממנה בכח ומובלים לאוניות גירוש. חלק מהמלווים ואנשי הצוות, וביניהם יוסי הראל ואייק, הסתתרו בסליק ע"ג האוניה ממנו חולצו לאחר זמן קצר.

היה זה בוקר יום שישי, מעפילי האוניה אשר התקרבה לנמל חיפה ראו מרחוק את הר הכרמל ואת בתי העיר חיפה אך למגינת ליבם אירע להם מה שאירע למשה רבנו, "הם ראו את הארץ ואליה לא באו".

עם הגעתה של האקסודוס לנמל חיפה הורדו המעפילים ל - "רציף הדמעות" ומיד הועלו לשלש אוניות גירוש, אשר בשבת ה - 19 ליולי לפנות בוקר הפליגו מערבה. מעפילי האוניה לא גורשו למחנות המעצר בקפריסין כפי שהבריטים נהגו עד כה עם המעפילים שתפסו.

בתגובה לגירוש המעפילים ניסה הפלמ"ח לפוצץ בליל ה - 20 ליולי שני מתקני מכ"ם בריטיים על הר הכרמל. הפעולה השיגה את יעדיה באופן חלקי ובמהלכה נפצע, נשבה ולמחרת נפטר לוחם הפלמ"ח אליעזר ארקין ז"ל.

הבריטים שינו את מדיניות הגירוש שלהם והחליטו על החזרת המעפילים לארץ מוצא ההפלגה במקום לגרשם לקפריסין. שלש אוניות גירוש הפליגו לצרפת. שם, מול Port De Bouc, התפתחה דרמה שהסעירה את דעת הקהל העולמית. המעפילים, ובראשם נציגם הכריזמטי מרדכי רוזמן, סירבו בתוקף לרדת מהאוניות למרות שהצרפתים הסכימו לקלוט אותם בצרפת ולהעניק להם אזרחות צרפתית, אם ירדו מרצונם.

אוניות הגירוש היו למעשה אוניות בית סוהר, בהן שהו המעפילים מאחורי גדרות וסורגים. המעפילים נאלצו לשהות עליהן בתנאים קשים ביותר של חום הקיץ, צפיפות, תברואה לקויה ולוחמה פסיכולוגית מצד הבריטים. אנשי פלי"ם במקום, תחת פיקודו של ניסן לויתן, פעלו יחד עם אנשי המוסד לעליה ב' בשמירת קשר עם המעפילים, אספקת מזון ותרופות ובעידודם להמשך המאבק.

לאחר למעלה משלשה שבועות, הבריטים התייאשו מהמצב, אוניות הגירוש המשיכו לנמל גיברלטר וגם שם ניסו הבריטים ללא הצלחה, לשדל את המעפילים לרדת לחוף.

משם יצאו אוניות הגירוש המלוות בצי שלם של משחתות בריטיות דרך תעלת la Manche לנמל Hamburg שבגרמניה. המעפילים הוחזרו לאדמה הספוגה בדמם של ששה מיליוני יהודים שנרצחו ונטבחו בשואה.

בנמל המבורג, אשר היה באזור הכיבוש הבריטי בגרמניה, הורדו המעפילים בכח והועברו למעצר בשני מחנות עקורים באזור Hamburg (Pöppendorf ו- AmStau) ומהם פוצלו בהמשך לשני מחנות עקורים נוספים בצפון מערב גרמניה (Sengwarden ו- Emden).

החזרת ניצולי שואה בכוח לארץ המרצחים השלימה את התבוסה הבריטית המוחלטת בעיני דעת הקהל הבינלאומית.

בטווח הקצר עזר סיפור התלאות של מעפילי אקסודוס למזער את הנזק התדמיתי שגרמה פרשה אומללה שהתנהלה במקביל – תליית שני הסרג'נטים הבריטים ע"י האצ"ל (גופות הסרג'נטים התגלו ב-31 ביולי, היום בו הגיעו המעפילים ל- Port De Bouc). אך חשוב הרבה יותר מזה – הניצחון במאבק על דעת הקהל העולמית בפרשת אקסודוס סייע להצלחת המאבק המדיני שהוביל תוך חודשים ספורים להחלטה ההיסטורית של כ"ט בנובמבר 1947.

ב – 11.7.2017 מלאו 70 שנה להפלגתה של אוניית המעפילים אקסודוס 1947 – יציאת אירופה תש"ז מנמל Sète לארץ ישראל.

בתאריך זה נערך [טקס זיכרון](#) להפלגתה של האקסודוס בעיר Sète בצרפת, כנס אשר נערך על ידי הקהילה היהודית בצרפת ואליו הוזמנו נציגי המעפילים החיים בארץ.

כעבור שבוע, ב – 18.7.2017 נערך בנמל חיפה טקס הסרת הלוט מעל אנדרטת האקסודוס אשר נערך על ידי ה- Jewish American Society for Historic Preservation הטקס נערך בתאריך זה בו מלאו 70 שנה להגעתה של האקסודוס לנמל חיפה.

במסגרת האירועים לציון 70 שנה להגעתה של האקסודוס לארץ נערך ב – 23.7.2017 [מפגש של כבוד נשיא המדינה מר ראובן ריבלין עם מעפילי האקסודוס](#). מפגש זה היה למעשה מפגש בין דורי בו השתתפו מעפילים, ילדי אקסודוס בני הדור השני ובני הדור השלישי.

ביום הכנס נפתחה תערוכה במוזיאון ההעפלה וחיל הים בחיפה בנושא אוניית המעפילים אקסודוס 1947 - יציאת אירופה תש"ז. במסגרת זו ניתנו הרצאות בנושא על ידי היסטוריונים ומעפילים.

פעילותי מול מערכת החינוך החלה בינואר 2017 בפניה למנכ"לית במטרה לתרום למערכת החינוך בהרצאות אשר ינתנו על ידנו בהתנדבות במסגרות שונות של בתי ספר על יסודיים בנושא ההעפלה ומסעה של ה - "אקסודוס 1947" ובכך להוסיף לידע התלמידים בפרק חשוב בתקומת מדינת ישראל.

פנייתי זו נועדה לקבלת שם איש/אשת קשר ממשרד החינוך בנושא, כדי שאוכל לגבש איתם את מתכונת הרצאות אלו ולצורך תיאום עם מנהלי בתי הספר.

בהמשך הופניתי לגב' בלה גליקסברג - מפמ"ר היסטוריה ומפ"א אזרחות בחמ"ד אשר אליה הועברה רשימת המרצים שלנו המבוססת על מעפילי אוניית האקסודוס אשר עודם בחיים ועל ילדי האקסודוס אשר נולדו על אוניות הגירוש ובמחנות העקורים בגרמניה.

ספינת ההגנה "יציאת אירופה תש"ז" (EXODUS 1947)

זה שם ספינת המעפילים שהצליחה לפרוץ את ההסגר הבריטי בחופי ההפלגה באירופה. הספינה מתקרבת לחופי המולדת.

"יציאת אירופה תש"ז" נסיעה לארץ ישראל: 1282 נשים, 1600 גברים, 1017 ילדים - ביחד 4554 נפש מישראל!

חמש אניות משחיתות ואנית סיור אחת שמו מצור על ספינת המעפילים לאורך כל הדרך. הצי הבריטי גייס את הכוח הזה במטרה לקבץ את הספינה לבד יגיעו אחינו לחוף מבטחים.

הספינה חותרת אלינו!

אחינו המעפילים ישמיעו את קולם אל יהודי ארץ ישראל, הם ישדרו את דברם מעל ספינתם - הערב יום חמישי בשעה 10 ומחר יום שני בשעה 7.30 בבוקר. הגל 35 מטר בערך. תחנת "הול ישראל" תעביר את השידור בגלי הרגיל 45 מטר.

17.7.47 כ"ט תמוז תש"ז

במהלך שנת הלימודים תשע"ז קיימנו הרצאות ברחבי הארץ וכך נמשיך שליחות אשר לקחנו על עצמנו בשנים הבאות.

במטרה להרחיב ולהנחיל את הידע על פרק חשוב זה בתולדות עם ישראל נמשכת פעילותנו במישורים הבאים:

[רשימת המרצים שניתן להזמין לבתי הספר.](#)

[אתר אינטרנט ייעודי לשימור מורשת האקסודוס וההעפלה:](#)

[דף פייסבוק - אקסודוס 1947-2017](#)

לקריאת המאמר המלא לחץ כאן

מכ"ט בנובמבר לה' באייר - תגובת הרבנים הראשיים לאירועי כ"ט בנובמבר שמואל כ"ץ - רב בתי ספר בירושלים וחוקר תולדות הרבנות הראשית

על פי בקשת בריטניה, התכנסה עצרת האו"ם, בכ"ד באייר תש"ז, לישיבה מיוחדת לשם דיון בסוגיית המנדט הבריטי על ארץ ישראל. בישיבה זו הוחלט לשלוח לארץ ועדת חקירה, שנקראה 'וועדת אונסקו'פ', כדי שזו תבחן את הנושא ותגיש את המלצותיה לעצרת. בכ"ב בתמוז העידו בפניה הרבנים הראשיים לארץ ישראל, מהמנהיגים הבולטים ביישוב, הרב י"א הרצוג והרב ב"צ מ"ח עוזיאל. בעדותם המרשימה הם הסבירו ל-11 חבריה את הקשר ההיסטורי של עם ישראל לארצו הקדושה (נאומיהם נדפסו אצל: ש' מייזליש, רבנות בסערת הימים עמ' 92; מכמני עזיאל, ד, עמ' תרמה). המלצת רוב חברי הוועדה הייתה - לסיים את המנדט הבריטי, לחלק את הארץ בין שתי מדינות עצמאיות, יהודית (62% משטח הארץ) וערבית, ירושלים ובית לחם הקדושה לנצרות יהיו שטח ניטרלי בחסות האו"ם. מסקנות הוועדה הועברו לדיון בעצרת הכללית של האו"ם. לאחר דיון ב'וועדה אד הוק', גובשה 'תכנית החלוקה' הסופית, (שטח המדינה היהודית הוקטן ל-55%), שהתקבלה ברוב קולות בהצבעה דרמטית בכ"ט בנובמבר 1947 (י"ז בכסלו תש"ח). להלן נבחן את תגובת הרבנים הראשיים לאירועים ההיסטוריים רבי המשמעות שהתרחשו מראשית שנת תש"ח.

עוד לפני ההצבעה באו"ם, הודיעו הרבנים הראשיים את דעתם הנחרצת - בית הרבנות הראשית חייב להישאר בכל מקרה בירושלים, גם אם העיר לא תמצא בתחום המדינה היהודית. שבת פרשת וישלח, ט"ז בכסלו תש"ח, היתה גורלית בחיי היישוב היהודי בארץ-ישראל. באו"ם עמדו להצביע ביום זה - אם תקום מדינה יהודית לאחר אלפיים שנות גלות. עד הרגע האחרון היה חשש כבד שמא ידן של האומות המתנגדות לכך תהיה על העליונה. בי"א בכסלו, פרסמו הרבנים הראשיים קריאה אל הרבנים וגבאי בתי הכנסת בארץ ובתפוצות - לומר בכל יום עד ערב שבת, לאחר תפילת שחרית, את פרק כ' בתהילים 7 פעמים "בקול רם ובכוונה עצומה"; ולאומות העולם ברגע היסטורי זה - להשיב את ארץ-ישראל לעם ישראל. למחרת, הם קראו לכל הבחורים הצעירים בארץ - להתגייס לצבא; לכל יהודי - לתרום למגבית 'לביטחון העם'; ולגבאי בתי הכנסת בארץ - לקרוא אגרת זו בשבת הקרובה לפני הקריאה בתורה. ביום חמישי התפרסם בחוצות ירושלים כרוז מטעם הרבנות הראשית, בו היא ביקשה מתושבי העיר - להרבות בתפילה ביום שישי ליד הכותל המערבי עד סמוך להדלקת נרות שבת, קרוב למועד ההצבעה באו"ם. הרב הרצוג חיבר תפילה מיוחדת ליום זה:

אבינו שבשמים, שמע תפילתנו, והאר פניך אל שארית ישראל. באו בנים עד משבר וכוח אין ללידה. פתח שערי שמים ללב עמך כל בית-ישראל בכל קצווי תבל הדופק בחוזקה ביום הנורא והנשגב הלזה, בחרדת הדורות ובצפיית הגאולה. אנא, תיראה לפניך את אש התמיד אשר תוקד על מזבח קידוש שמך מאז ומעולם...

אלפים מתושבי ירושלים הפסיקו את מלאכתם כדי להשתתף בתפילה המיוחדת שנאמרה גם בבתי הכנסת בעיר. מנינים רבים התקיימו ליד הכותל המערבי, הרב עוזיאל התפלל באחד מהם. הרב הרצוג התפלל במניין מצומצם, הוא נשא תפילה נרגשת. בדרך חזרה מהתפילה הוא הביע את בטחונו הגדול בהצלחה בהצבעה הגורלית. הרבנות הראשית פנתה לכל מערכות העיתונים בדרישה - לא להדפיס הוצאות מיוחדות ביום השבת, עם היוודע תוצאות ההצבעה באו"ם. ההצבעה היתה אמורה להתקיים בשעה 18.00, אך לפי דרישת צרפת היא נדחתה ביממה.

ההצבעה, שהתקיימה במוצאי שבת בחצות, היתה דרמטית ביותר, רבים ישבו במתח אדיר מול מקלטי הרדיו. 33 מדינות הצביעו בעד החלוקה, 13 נגד, 10 נמנעו, ו-1 נעדרה. הרוב הושג ממש ברגע האחרון, שלא בדרך הטבע (ראו: ע' קרליבך, ספר התקומה, עמ' 3). השמחה הספונטאנית סחפה את ההמונים, שיצאו לחגוג ולרקוד ברחובות הערים. גם הציבור החרדי חגג בריקודים, כולל בשכונת 'מאה שערים'. המונים הגיעו לביתו של הרב הרצוג כדי להביע לו תודה על פועלו באותם הימים. כאשר נתבקש לומר דברים ברדיו, אמר:

התקיימו היום דברי הפרשה בתורה הקדושה שקראנו היום: "שלחני כי עלה השחר". אחרי שנות הגלות המרה, שארכה אלפיים שנה, הנה שחרה של גאולת ישראל מתחיל עולה. התאחדו כל בית ישראל בתקות איתן ואמונת נצח בצור ישראל וגואלו!

הרב הרצוג שלח שליח לאדמו"ר מגור, כדי לשמוע את דעתו על תוצאות ההצבעה. הוא השיב לו ביד בנו: "כך היא גאולתם של ישראל - קמעה קמעה!" כאשר הודיעו לרב עוזיאל על תוצאות ההצבעה הוא הגיב בשמחה:

"אשרינו שזכינו לכך, וה' אלוהי ישראל יביא לנו את הגאולה השלימה של עם ישראל וארץ ישראל. ונזכה לבוא גואל צדק".

ב-4.00 לפנות בוקר הוא הגיע לחצר הסוכנות היהודית בירושלים. בדבריו בפני ההמון החוגג אמר: **"שחר גאולת ישראל הגיע!"** הוא קרא לתושבי ירושלים שלא להשלים עם ההחלטה שעיר הקודש תהיה מחוץ למדינת היהודית. לפנות בוקר ערך הרב עוזיאל סעודת מצוה בביתו, בה בירך ברכת 'שהחיינו' בשם ובמלכות! במשך הלילה נפתחו בתי כנסת לאמירת פרקי הודיה. למחרת בבוקר, בבתי הכנסת רבים הוסיפו בפסוקי דזמרה את 'נשמת כל חי' ולא אמרו 'תחנון', היו שאמרו גם הלל שלם.

הרבנים הראשיים חשו היטב את גודל השעה. הם הבינו שזו הזדמנות היסטורית, שלא בטוח אם תחזור, להקים מדינה, אפילו בגבולות מצומצמים וללא ירושלים, ובכך לתת בית למאות אלפי יהודים ניצולי שואה שהיו עדיין במחנות העקורים באירופה ונצורים בקפריסין. באותו בוקר הם כינסו ישיבה מיוחדת של מועצת הרבנות הראשית. הרב הרצוג הציע שלוש הצעות מפתיעות:

א. להכריז על תפילת הודיה בכל העולם, שתכלול אמירת הלל ללא ברכה ו'נשמת כל חי'.

ב. לקבוע את יום י"ז בכסלו ליום הודיה ושמחה **לדורות**.

ג. להוסיף בהפטרת חנוכה את דברי זכריה ח, א-ג.

חברי המועצה קיבלו את ההצעה הראשונה, וקבעו את י"ט כסלו כיום תפילה והודיה בארץ ובתפוצות. הם הסכימו: **"לקבוע את י"ז כסלו תש"ח ליום הודיה ושמחה לדורות!"** (מפרוטוקול הישיבה שמצאתי). יוזמה חשובה זו הועברה לידיעת הוועד הלאומי. הרב עוזיאל הגיע בראש משלחת של העדה הספרדית לישיבת הנהלת הסוכנות היהודית, הוא בירך אותה על קבלת ההחלטה ההיסטורית. בכ"א בכסלו פרסמה הרבנות הראשית כרוז בו היא הודיעה – השבת, פרשת וישב, תהיה שבת של הלל והודיה, בארץ ובתפוצות. בשבת בבוקר לאחר חזרת הש"ץ של שחרית, יש לומר:

א. הלל פסוק בפסוק ללא ברכות.

ב. את התפילה המיוחדת שחיבר הרב הרצוג.

כל רב יעורר בדרשתו את הקהל על ערכה של השעה הגדולה, והחובה לבנות את המדינה על אדני התורה. ואכן, בבתי הכנסת בארץ הורגשה התרוממות רוח ושמחה. בנאומו המרגש

בתפילה החגיגית בבית הכנסת 'ישרון', בה השתפו גם נציגי המוסדות הלאומיים, הסביר הרב הרצוג, שלא ניתן לומר הלל בברכה בשבת זו, כי חלקים גדולים נשארו מחוץ לגבולות המדינה ובפרט ירושלים. והוסיף:

אם תשאלוני מהו צו השעה, הנה תשובתי: קורבנות בגוף ובממון, בעד עמנו וארצנו תקריב כל מפלגה חלק מעצמאותה, מגאותה וגאוונה, אנוכיותה וחלק מהאמביציה שלה על מזבח התאוה...צו השעה הוא - לפקוח עיניים עוורות, ולראות ולהכיר את יד ה'. את ההשגחה המיוחדת על בית ישראל. צו השעה הוא - לכונן את המדינה היהודית בציון בית חיינו על יסודות דבר ה', יסודות התורה. דמוקרטית תהא המדינה היהודית. בנויה על צדק ומשפט של תורתנו, תורת הצדק והמשפט, אשר ממנה למדו עמים רבים ועצומים צדק ומשפט מישרים

(רבנות בסערת הימים עמ' 98).

הרב הרצוג שלח מברקי ברכה ותודה לנשיא ארה"ב, ה' טרומן - על תמיכת ארה"ב בהחלטת האו"ם; לד"ר ח' ויצמן, מ' שרת ולרב ז' גולד - על פועלם הרב לקבלת ההחלטה באו"ם; וכן לרבה הראשי של מוסקבה, ממנו ביקש למסור את ברכתו והוקרתו לממשלה הסובייטית על שעמדה לצד עם ישראל במאבקו ההיסטורי. מעניין לציין, שעל אחד הטפסים של רשימת הארצות שהשתתפו בהצבעה חתומים כל אלו שסייעו לקבלתה, ביניהם הרב הרצוג (עמוד האש עמ' 489).

בי"ט כסלו פרסם הרב הרצוג מנשר נפלא, 'דבר לישראל', בו הוא נתן הסבר אמוני עמוק ללילה הגדול. לדעתו יש להעמיק ולהתבונן בהיסטוריה כדי להבין את החזון הגדול של העתיד. אחרי גלות ארוכה ושואה נוראית בה העם היהודי אבד ששה מיליון מבניו:

הנה שחרך מתחיל להבקייע, והנה עמים רבים, גדולים וקטנים, פותחים את הדרך לגאולתך. אם בזאת לא תחזה עיניך אצבע אלוקים? אם באלה לא תכיר את יד ההשגחה העליונה? הנה שתי המעצמות, אבירות העולם, רוסיה הסובייטית ואמריקה הצפונית, החלוקות בכל כך הרבה עניינים, מתאחדות להשיבך לתחיה?... אומתי! בכל יגונך על ירושלים בירת קדשך כי איננה במדינתך היהודית. בכל צערך על ארצך כי הוקטנה, תני הודיה לאל עול, פצחי בהלל, אם כי עוד לא שלם. דבר ה' בפי נביאיו על ישראל עוד לא נתקיים במלאו, אכן בטוחני כי בוא יבוא כולו. עמי! אחיך ישמעאל, בעזר רוח ממרום, מהרה יכיר כי אתה באת הנה להקים את

המוניו מעפר הדלות החשוכה; כי שולחת להרים עם המתייחס לאברהם אביך, להרים עם טובע באשפתות אביונות מבהילה אשר פריה כל חולי וכל מדוה, באשמת רביו, ראשי ועריציו. חיש ידעו ויבינו כי שולחת מאת מניע גלגלי ההיסטוריה, להקים, להרים, למען ישובו לעבוד אתך יחד כבראשית ימי הביניים לטובתם ולאשרם, בכל המובנים, של המזרח התיכון בפרט, ושל העולם כולו בכ"א בכסלו יצאו הרבנים הראשיים בקריאה למנהיגי האסלם בארץ ובכל ארצות ערב - לשלום ואחוזה בשם תורת ה':

אחים היינו ואחים נהיה לעבוד שכם אחד ביחסי שכנות טובה בארץ הקודש הזאת לבנינה והפרחתה לטובת כל תושביה בלי כל הפליה. ובעבודה משותפת נאמנה ושקטה נזכה כולנו לברכת ה' על ארצו אשר ממנה יצא אור השלום לעולם כולו. גם בכרוז לעם היהודי, בארץ ובתפוצות, הרב הרצוג והתייחס לפלא הגדול שהתרחש בהצבעה באו"ם, תמיכת ארה"ב ובריה"מ יחדיו בתוכנית החלוקה: במכתב מח' בטבת הוא הביע את מלא אמונתו:

"היינו בטוחים בעזרת צור ישראל וגואלו, וברוך הוא שהגענו לשלב זה, אף על פי שעדיין אינו אלא אתחלתא דגאולה, ואולי רק אתחלתא דאתחלתא...אולם אני מאמין שליל הגלות חלף!

כעבור מספר חודשים ארה"ב חזרה בה מתמיכתה בתכנית החלוקה. בז' בניסן התכנסה עצרת האו"ם ביוזמת ארה"ב כדי לדון בהצעתה, להעביר את ארץ ישראל לשלטון נאמנות של האו"ם. הרב הרצוג הגיב מיד בדברי עידוד וחיזוק:

הנה שוב אכזבה מרה. נתקיים בנו דברי המקונן: "כל רעיה בגדו בה"...אמריקה שהכריעה את הכף ואת הקו באומות המאוחדות, חוזרת בה...אל יפול רוחנו ואל יירך לבבנו. רבותינו זכרונם לברכה בתלמוד הירושלמי, ראש מסכת ברכות, המשילו את גאלתם של ישראל לעליית השחר, כלומר קימעא קימעא, בדרגות ובשלבים אישיים.

למחרת קבלת ההחלטה באו"ם פרצה מלחמת השחרור. הרבנים הראשיים עודדו וחיזקו את רוח העם בתקופה קשה זו, הם קראו מספר פעמים לציבור הרחב - לומר תפילות מיוחדות ופרקי תהילים, ולגברים - להתגייס לצבא. הם נשארו כל העת בירושלים הנצורה והמופגזת,

ועודדו את תושביה. בעת ההפוגה בקרבות, לקראת חג השבועות, הוצע לרב הרצוג לצאת מהעיר לכמה ימי נופש, אך הוא דחה אותה בתוקף. כאשר ירושלים עמדה בפני סכנת התמוטטות, הוא הביע את בטחונו המלא: **"חורבן שלישי לא יהיה, אנו ננצח במערכה הזאת!"**, ופעל שלא לתקבל ההצעה להיכנע לערבים. באותה העת הוא חיבר את ה"תפילה לפני יציאה לקרב".

באותם הימים הרבנים הראשיים החלו לחבר חוקה על פי המשפט העברי עבור המדינה העתידה לקום. כבר בט"ז בחשון פנו הרבנים הראשיים להנהלת הוועד הלאומי בדרישה חשובה. כמוסד הדתי העליון של היהדות בארץ וכאוטוריטה מוכרת של היהדות בכל התפוצות, הם דרשו שנציגים מטעמם ישתתפו בכל הוועדות העוסקות בעניין זה, כדי שיהיה ניתן

לעצב כראוי את נשמתה של המדינה. למרות המצב המלחמתי הקשה בירושלים, נציג הנהלת הסוכנות היהודית, ד"ר ל' כהן, הגיע פעמים רבות לביתו של הרב הרצוג, כדי להראות לו, למרות הסודיות שבדבר, את הנוסח שחיבר לחוקה. הרב הרצוג עבר עליה והעיר את הערותיו על כל סעיף. בעיצומם של ימי המצור, הצליח הרב הרצוג להושיב קבוצה של אנשי תורה ומדע, היא החלה לברר ביסודיות כיצד ניתן לקיים שירותים ציבוריים במדינה היהודית מבלי לחלל את השבת. בט' בשבט התקיים בתל אביב כנס רבנים בראשות הרב הרצוג, השתתפו בו 120 רבנים ואדמו"רים. בכנס נדונו הבעיות העלולות להתעורר עם הקמת המדינה. הוחלט:

א. לא תהיה הפרדה בין המדינה והדת.

ב. ירושלים היא הבירה הנצחית של המדינה היהודית.

ג. הרבנות הראשית תישאר בכל מקרה בירושלים.

ומכאן לדרישה מעט מפתיעה עם קורטוב של תמימות. בג' באדר ב' הרבנים הראשיים שלחו מכתב להנהלת הסוכנות היהודית, בו הם דרשו, כמובן מאליו, שבמועצת הממשלה הזמנית תינתן להם זכות השתתפות והבעת דעה! לכל המתנגדים להקמת המדינה לפני ביאת המשיח, כתב הרב הרצוג: **"בעצם הדבר אינני מבין שאלה זו מה טיבה. אין שום הלכה האוסרת עלינו להקים מדינה יהודית ברשות האומות לפני ביאת הגואל"** (ראו באריכות בספרו: תחוקה לישראל על פי התורה, א, עמ' 121).

[לקריאת המאמר המלא לחץ כאן](#)

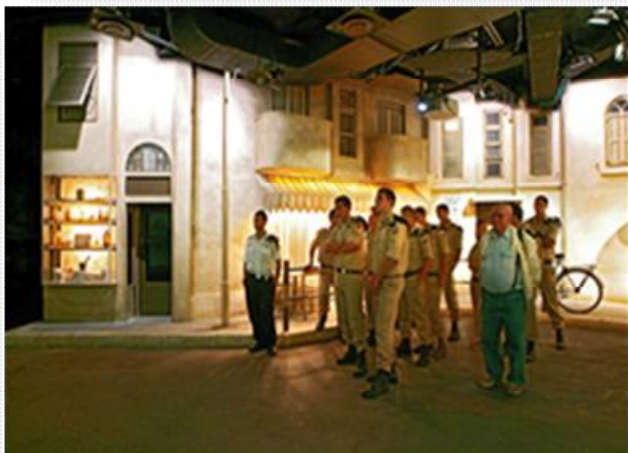
בכל אתר ואתר: שבעים לתש"ח בבית הפלמ"ח שירי ארליך - סגנית מנהל ורכזת ההדרכה- בית הפלמ"ח

מזל טוב! מדינת ישראל חוגגת 70 – ובשנה הקרובה השיח הלאומי יעלה על ראש שמחתנו.

בבית הפלמ"ח תוקדש השנה לציון 70 שנה למלחמת העצמאות.

מלחמת העצמאות – הקשה והמסובכת ההיא – היא סיפור מכונן, סיפור לידתה של המדינה בדם ואש ותימרות עשן. ככזה היא טומנת בחובה אתגר גדול ואחריות כבדה. איך מספרים את תש"ח בתשע"ח?

אני מבקשת לחשוף מעט
מההתלבטויות שלנו:

יושבים התלמידים בשיחת
עיבוד לתצוגת "מסע
פלמ"ח". הם בילו שעה
וחצי עם הפלמ"ח – צעדו
במסעות, שרו מסביב
למדורה, פוצצו גשרים,
העלו מעפילים, נתפסו
ונשלחו לקפריסין, לחמו
על הקסטל: "הטוראים לסגת

המפקדים נשארים לחפות!". "היה מגניב!" הם אומרים. באמת יש לנו סיפור נהדר. "אז היתה להם מטרה" הם אומרים, "היום... ומשתתקים." "אז לכולם היה אכפת". "והיה להם בשביל מה לקום בבוקר?" מחייכת המדריכה. בכל שיחה כזו המתקיימת בבית הפלמ"ח נמתח ציר ההשוואה כאילו מעצמו. זה כוחו של המפגש עם ההיסטוריה. ב"מסע פלמ"ח" כאילו מתבוננים התלמידים במראה בה משתקפת דמותם ההיסטורית ומאירה את פניו של הדור הנוכחי באורם של סביהם. כיצד ממנפים את ההשוואה המרחפת בחלל? איך מאפשרים לה ביטוי בלי לחטוא באנכרוניזם? האם אפשר לספר את תש"ח בלי שתכנס לחדר תשע"ח?

הם נכנסים ל"חדר נופלי הפלמ"ח". עומדת המדריכה וקוראת עם התלמידים את כתב האמנה של שמוליק וזהרה: "אני מתחייבת בזה, ללא כל תנאי מגביל, להתחתן עם שמואל ק. מיד שנהיה שנינו משוחררים מן השירות הפעיל בחטיבה. באתי על החתום – זהרה לביטוב.

ולכל דברי ההצהרה הכתובים לעיל מתחייב גם אני – שמואל אבן שמואל."

לעזוב, להשתחרר, להתחתן ולטוס ללמוד רפואה באמריקה – חלום נעורים של צמד פלמ"חניקים אוהבים שלא ביקשו למות בקרב.

1168 סיפורי חיים מקופלים בחדר הנופלים בבית הפלמ"ח. מכתביהם, יומניהם, הפתקאות שהשאירו לאמא רגע לפני שיצאו לקרב – כולם ארוזים ב 1168 המגרות הנושאות את שמם. החומרים הכי אישיים הם חומרים פשוטים: "מה שלום נעמי הקטנה? מה קורה במשק? אצלנו יחסית רגוע, אל תדאגו. מתגעגע."

חומרים פשוטים שכאלה מעידים על הנורמליות, על שגרת היום יום האפרורית. כמעט משעמם. התלמידים המבקרים אצלנו – רוצים "אקשן". הרגלנו אותם לסף ריגוש גבוה. לסיפורים סוחטי דמעות. רעות "אפורה עקשנית ושותקת", כמאמר המשורר, כבר לא מספקת אותם יותר. המדריכה מתפתלת – קוראת מכתב מצחיק שכתב שמוליק כדי לעודד את זהרה הרחוקה. את התלמידים זה לא כל כך מצחיק. הם לא מבינים את ההומור. אחד התלמידים מסנן: "איזה חופר השמוליק הזה", ובכלל בלי

אימוג'י איך אפשר להבין למה התכוון? עכשיו עומדות בפני המדריכה שתי אפשרויות: האחת – להגביר את הדרמה. להוסיף נימה של פאתוס, לקרוא את המכתב הראשון, המרגש, שכתבה זהרה לשמוליק אחרי מותו ולסיים במותה שלה. זו דרך בטוחה. התלמידים לא יעזו שלא להתרגש מזוג אוהבים שנפל. לידם זוגות אחרים מחוירים. אולי חוץ מעלי בן צבי שנהרג ביום חתונתו...

הדרך השנייה מסובכת יותר – להתעקש. לטעון בפני התלמידים שהנופלים לא ביקשו להיות דמויות הירוואיות. הם היו חבר'ה טובים, רגילים, כמוכם. חיפשו את המחר. לעמת את התלמידים עם הציפייה שלהם לדרמה. לסיפורי הגבורה. "גבורה היא איננה פסגה, היא דרך העפלה" טען יצחק שדה – ואנחנו מנסים למלא את מצוותו. האם ניתן לספר את תש"ח בתשע"ח בגובה העיניים, בלי לחטוא לנופלים שאת סיפורם אנחנו נושאים?

ב"אוצר תמונות הפלמ"ח" קבוצת תלמידים אחרת מתגודדת סביב שולחן אלבומי חטיבת "יפתח" של הפלמ"ח. המדריכה מבקשת שיתארו לה את הרוח הנושבת בתצלומים. התלמידים מתארים: נעורים, צחוקים, בלתי פורמליות, חיוכים. מישהי אומרת: "כל

האלבום מלא תמונות של נופלים. מאיפה היה להם כוח לצחוק?" המדריכה מפנה את השאלה לרותי המתנדבת שהיתה קשרית בגדוד התשיעי בחטיבת "הנגב" של הפלמ"ח ויושבת על הכורסא: "לא יכולנו לבכות, לא היה לזה זמן, זה גם לא היה עוזר אם היינו בוכים...". התלמידים המופתעים מהתשובה שואלים את צבי, לוחם חטיבת "יפתח". הוא מספר להם איך ביום הראשון למדינה הוא נפצע בקרב מלכיה ופינה את עצמו לבד לראש פינה ברגל. לא. הוא לא בכה.

התלמידים שאלו מאיפה הכוחות. הותיקים ענו שאסור לבכות. שיח בין דורי מאתגר. באחד מסרטי הפלמ"ח מתוודא חיים גורי על בתו יעל שכעסה עליו: "אמללתם את כולנו עם התיאוריה הזו שאסור לבכות. הדמעות ניתנו לאדם כדי שישתמש בהן". האם ניתן לספר את תש"ח בתשע"ח בלי לבכות?

בנות מאולפנת "צביה" יוצאות מהמיצג "יד לגח"ל ולניצולי השואה במלחמת העצמאות". הן נרגשות וכועסות. הן לא מבינות איך ארנון המ"מ יכול היה ככה להעליב את יורק, ניצול השואה שהצטרף לפלמ"ח. "מה הם כבר עברו?!" הוא צעק כלפיו ברגע של תסכול. "הידיים שלו לבנות" העיר עליו בהזדמנות אחרת. הבנות כעסו, הן חשות אשמה בשם כל ה'ארנונים הצברים' שחטאו לניצולי השואה. מתנהלת סביב הנושא שיחה קשה. האם בבית הפלמ"ח ראוי וניתן לנהל שיח של אשמה? מה בין האשמה לביקורת? האם לתלמידות שלנו יש מספיק כלים וידע להניח את הקשיים בהקשרם? האם הן מספיק אמפתיות על מנת שנחשוף בפניהן את פניה המורכבות של התקופה? האם בכלל ניתן להבין את מעללי תש"ח בתשע"ח?

אלו הן רק חלק מהדילמות היום-יומיות שלנו בבית הפלמ"ח. בשנה הקרובה אתם בוודאי תהיו שותפים להתמודדויות. לאורך שנות הפעילות גיבשנו את תפיסת עולמנו ביחס לשאלות אלה ורבות נוספות. אנחנו מזמינים אתכם לשיח מחנכים משמעותי – איך מספרים את תש"ח בתשע"ח. נשמח להעמיד לרשותכם את כל חומרי הבית ואת כל הניסיון שנצבר בח"י שנים של פעילות, וכמובן לארח אתכם עם תלמידיכם למפגש פעיל לציון 70 לתש"ח בבית הפלמ"ח.

ליצירת קשר –

מחלקת ההזמנות: 03-5459800

שרי ארליך – ס.מנהל ורכזת ההדרכה: 050-6291388

תכנית הקשר הרב דורי ותכנית "חמ"ד ועד" משתפות פעולה
ליאור שוחט גורטלר- רכז פיתוח תוכניות ויוזמות, תכנית הקשר הרב דורי

בתקופה האחרונה הלכה ונרקמה יוזמה לשיתוף פעולה בין שתי תכניות: תכנית "הקשר הרב דורי", (המשתפת לבית התפוצות, משרד החינוך והמשרד לשוויון חברתי), ותכנית "חמ"ד ועד של הפיקוח על ההיסטוריה בחמ"ד.

תכנית הקשר הרב דורי הינה תכנית ערכית-חינוכית הבונה גשר בין דורי ומחזקת את מערכת הקשרים בין תלמידי בתי הספר לבין האוכלוסייה המבוגרת בקהילה, באמצעות הסביבה הטכנולוגית, תוך למידה ושימור המורשת.

במסגרת התכנית התלמידים מרחיבים את הידע של הדור המבוגר ביישומי מחשב וטכנולוגיה, האזרחים הוותיקים משתפים את התלמידים בסיפורי חייהם, ויחד הם מתעדים את סיפורי המורשת בכלים דיגיטליים. התכנית מופעלת בשיתוף משרד החינוך, המשרד לשוויון חברתי ובית התפוצות – מוזיאון העם היהודי, והסיפורים עולים [למאגר סיפורי מורשת](#) של בית התפוצות.

המפגשים מזמנים דיאלוג יצירתי מפרה בו כל צד תורם מיתרונותיו לחיזוק הקשר הבין-דורי. הלמידה ההדדית והחוויות המשותפות תורמים להבנה טובה יותר של בן הדור האחר. בכך נוצרת מערכת שורשית וערכית התורמת תרומה חברתית לקהילה ולשימור המורשת היישובית, הקהילתית והארצית של מדינת ישראל.

תכנית חמ"ד ועד החלה בשנה"ל תשע"ג, ביוזמת הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד במשרד החינוך. התכנית משולבת בלימודי ההיסטוריה בחינוך הממלכתי דתי. התכנית כוללת מפגשים בין תלמידי כיתות י"א-י"ב מכל רחבי הארץ, עם אנשי עדות ניצולי שואה, וכן עם אנשי עדות הקשורים לעלייה ולהתיישבות בשנות ה-50, כמו גם לוחמי תש"ח ולוחמי המחתרות..

הראיונות יוצרים מאגר עשיר המתאר את התחומים השונים מנקודת המבט האישית של אנשי העדות. המאגר פתוח ונגיש עבור אנשי העדות, המורים, ההורים, התלמידים והציבור הרחב. עד כה התקיימו אלפי ראיונות במסגרת התכנית.

יוזמת שיתוף הפעולה בין התכניות תשאף להשיג את המטרות הבאות:

- תיעוד סיפורם של אנשי העדות, כפי שהתקבלו במסגרת הראיונות בתכנית "חמ"ד ועד", והעלאתם למאגר סיפורי המורשת של תכנית הקשר הרב דורי בבית התפוצות. הסיפור יכלול טקסט, תמונות מהעבר הרחוק והקרוב, תמונות עם התלמידים המתעדים, קישור לסרטים או הקלטות, ציטוט, מילון, מפות, ואפשרויות נוספות.
- חשיפת מורי החמ"ד לקטלוג החינוכי של משרד החינוך, ובו יחידות לימוד שפותחו בעקבות סיפורי המורשת בקשר הרב דורי, ועידוד מורי ההיסטוריה להשתמש ביחידות לימוד אלה הרלבנטיות לתכנית הלימודים.

- חשיפת מורי ההיסטוריה בחמ"ד למאגר סיפורי המורשת של תכנית הקשר הרב דורי. מאגר הסיפורים האוטנטיים של תכנית הקשר הרב דורי הפך כלי בידי מורי ההיסטוריה, במסגרת שיעורי ההיסטוריה. (לדוגמה - בלמידה בנושא עליות, משתמשים בסיפורי עליות מהמאגר). השימוש בדוגמאות מהסיפורים האוטנטיים שבמאגר תורם ללמידה החווייתית והמשמעותית בסיפורי ההיסטוריה.

שיתוף הפעולה בין התכניות יכלול את הפעולות הבאים:

- במאגר סיפורי המורשת של תכנית הקשר הרב דורי, נוסף תיוג מיוחד לתכנית חמ"ד ועד, כך שניתן בבחירת הנושאים לצפות במרוכז בכל הסיפורים שהתקבלו במסגרת שיתוף הפעולה.
- הוספת לשונית ב"מדריך למורה" בתכנית הקשר הרב דורי, על מנת להציג את שיתוף הפעולה בין התכניות.
- ייעשה מאמץ משותף לנסות ולהעלות את הסיפורים שתועדו בעבר בתכנית חמ"ד ועד למאגר סיפורי המורשת של בית התפוצות.

שיתוף הפעולה יתבצע בשני מסלולים:

מסלול מצומצם: במסלול זה, יתועדו סיפורי העדות על פי תבנית החקר והתיעוד של תכנית חמ"ד ועד. תיעוד זה יותאם בכדי להעלות את העדויות לאתר סיפורי המורשת של תכנית

הקשר הרב דורי. סיפורי התיעוד בתכנית חמ"ד ועד על פי רוב הם מקיפים ורחבים. במסגרת ההתאמה לאתר סיפורי המורשת של תכנית הקשר הרב דורי, ייבחר פרק או נושא מתוך התיעוד המורחב, ויועלה כסיפור למאגר הסיפורים. עבודת התיעוד במלואה תצורף בקובץ נפרד.

מסלול זה כולל הדרכה והנחייה למורים להיסטוריה בחמ"ד בהעלאת הסיפורים למאגר סיפורי המורשת של תכנית הקשר הרב דורי.

מסלול מלא

במסלול זה, יאמץ בית הספר המשתתף בתכנית חמ"ד ועד את תכנית הקשר הרב דורי במלואה. בין מטרותיה החשובות של תכנית הקשר הרב דורי, גם פיתוח הקשר הבלתי אמצעי בין התלמיד למבוגר במפגשי פנים אל פנים, בהם כל צד תורם את תרומתו: התלמידים מלמדים את הוותיקים את רזי הטכנולוגיה, והמבוגרים מביאים את ניסיונם העשיר ומורשתם.

- בית הספר המשתתף בתכנית יזכה לליווי והדרכה לאורך כל שנת הפעילות על ידי רכזי ומדריכי התכנית במחוזות השונים.
- התכנית כוללת 14 מפגשים המתקיימים פעם בשבוע, בהשתתפות התלמידים ואנשי העדות. אורך כל מפגש כשעה וחצי.
- הפגישות יתקיימו בבית"ס במהלך יום הלימודים ו/או אחריו.
- בית הספר ימנה רכז/מורה להובלת התכנית בבית הספר.
- **המשתתפים יבקרו במהלך השנה, בבית התפוצות - מוזיאון העם היהודי, בתכנית חינוכית חווייתית וייחודית למשתתפי "הקשר הרב דורי" ללא עלות** (ההסעה וההדרכה במוזיאון יהיו במימון תכנית הקשר הרב דורי). בסיוור ישתתפו התלמידים והאזרחים הוותיקים שנטלו חלק בתכנית.
- תוצרי הפעילות, סיפורי המורשת, יתועדו ויועלו למאגר הסיפורים הלאומי בבית התפוצות.

שבוע העליות בחמ"ד בכיתת יה"ב

ענת מליק- מחנכת להיסטוריה בתיכון חמ"ד אמית המר, רחובות

באמית המר בחרנו לקיים יום שיא בנושא העליות בחמ"ד במתחם כיתת יה"ב תוך שיתוף אנשי צוות ומורים שעלו כילדים לארץ .

בשל העובדה שכיתת יה"ב היא כיתה שלומדים בה בשיטות פדגוגיות חדשות וחדשניות (חללים שקופים, למידה ללא שיעורים פרונטאליים, כסאות ניידים, אבזור טכנולוגי) בחרנו

לקיים את הפעילות בה באופן הבא:

הפעילות חולקה לכמה שיעורים:

שיעור 1 – "מעגל שיח" כיתתי שכלל הסברים טכניים לקראת הפעילות, צפייה בסרטון בנושא עליה ודיון על הנלמד מהסרט.

שיעור 2 – הכיתה חולקה לשלושה מעגלים ובסבב בין רבע שעה ספרו אנשי הצוות על העלייה האישית שלהם לארץ-מניעים, קשיים, הצלחות, חוויות, בין הדוברים היו: המנהל-הרב רפי מימון שעלה כילד מטוניס, אסתר המנקה(דרך

אגב זכתה בפרס עובדת מצטיינת) שעלתה מאתיופיה והמורה לספורט -יהושע בירמן שעלה מארגנטינה, השיחה לוותה בתמונות אישיות טרם העלייה לארץ ולאחר העלייה.

כל תלמיד קיבל דף ובו היה צריך להשיב על שאלות ע"פ הסיפור ששמע, הסבב היה בן 15 דק' לאחר 15 דקות הדובר/ת עברו לקבוצה השנייה.

שיעור 3 –הקבוצות נשארו במקומן וכל קבוצה קבלה פאזל מתקופות שונות של גלי עליה לארץ(כל 3 ילדים פאזל אחד) לדוגמא: עליית שנות ה-50, העלייה מאתיופיה, העלייה מרוסיה, בסיום הרכבת הפאזל כל תלמיד ניגש למחשבו האישי ועל פי שאלות מנחות חקר וקיבל מידע על העלייה שבה התנסה במשחק.

שיעור 4 – מליאה לסיכום היום.

התלמידים היו מאד נרגשים מהסיפורים האישים שנחשפו ע"י האנשים אותם הם פוגשים יום יום, ולמדו בצורה חוויתית על העליות לארץ שנזכה אי"ה לקיבוץ גליות במהרה בימינו.

למערכת השיעורים לחצו כאן

מגמת היסטוריה

חנה שלייפר - מחנכת להיסטוריה באור תורה רמות בנות.

"הגיבורים ששפכו את דמם ואיבדו את חייהם... אתם שוכבים כעת באדמת ארץ ידידותית, לפיכך נוחו בשלום. עבורנו אין הבדל בין הג'ונים (חיילים בריטיים) למהמטים (חיילים תורכים) הקבורים זה לצד זה בארצנו... אתן, האימהות ששלחו את בניהן מארצות רחוקות, נגבו את דמעותיכן, בניכן שוכבים כעת בחיקנו בשלום. אחרי שאיבדו את חייהם באדמה זו גם הם הפכו לבנינו."

הספד לחיילי האנז"ק בגליפולי (הכוחות האוסטרלים והניו זילנדים שלחמו עם

הבריטים במלחמת העולם ה-1), מוסטפה כאמל (אטאטורק) 1934

למסגרת לימודי מגמת היסטוריה יש שני חלקים. האחד - היחידה השלישית, יחידת ההערכה החלופית, שבה יכול כל מורה לבחור בין תיק עבודות לבין הנחיית כתיבת עבודות חקר. אצלי היחידה בנויה מתיק עבודות מאד מדויק ומוקפד. הנושא של תיק העבודות נתון לבחירה של המורה ומאושר על ידי הפיקוח.

אני בחרתי זה מספר שנים לעסוק ביחידה זו במאה הקודמת - המאה העשרים. זוהי המאה הסוערת, רבת העלילות והתהפוכות שמשפיעה על כל הקורה לנו עד היום במאה ה-21. זוהי המאה של שלושת המלחמות הנוראות - מלחמת העולם הראשונה, מלחמת העולם השנייה והמלחמה הקרה. זוהי המאה שנעשו בה ניסויים באידיאולוגיות מהפכניות, בקנה מידה עולמי ובתשלום בחיי מיליונים, הפאשיזם, הנאציזם והקומוניזם, ומולם הדמוקרטיה שנראה היה בסוף המאה כי ניצחה.

בשנים האחרונות אני מתמקדת במלחמת העולם הראשונה, שהשנה מלאו לה מאה שנה, ואני עוסקת בה מזוויות שונות. מלחמה זו אולי מתגמדת מול הנוראות של מלחמת העולם השנייה, במיוחד לגבי העם היהודי, אבל לא לחינם היא נקראת "המלחמה הגדולה", כי רוב המלחמות והסכסוכים הלאומיים והדתיים שמקרינים על הנעשה בעולם כיום הם תוצרים של מלחמה זו, ובעיקר של ההסכמים שנעשו אחריה. אני רוצה לראות בסיום לימודי המגמה תלמידה המבינה את הקורה היום בעולם, וכזו המסוגלת להבין את ההשלכות ההיסטוריות הנובעות מכך ויקבעו גם בהמשך, ולכן חשוב ללמד מלחמה זו.

מאותה סיבה בחרתי ללמד לעומק במלחמה זו את הקרבות שנערכו במזרח התיכון. אי אפשר להבין את כל יחסי הכוחות, המהפכות והמלחמות באזור קיומנו בלי להבין את השתלשלות המלחמה ואת תוצאותיהם של הסכמים שלעיתים קרובות סתרו זה את זה.

בפועל למדנו בשנה שעברה את מהלכי המלחמה, והתמקדנו בקרבות שהתרחשו בארץ ישראל בין הכוחות הבריטים שכללו גם חיילים מארץ ישראל, מניו זילנד ומאוסטרליה לבין חיילי האימפריה העות'מנית והקצינים הגרמניים שאימנו אותם. הכרנו גם את הכבוד ההדדי שרחשו זה לזה, כפי שמתבטא בכתובת על מצבת חיילי הברית בגליפולי שמובאת בפתיח דברי. למדנו גם על הסכמים, מפני שבמסגרת הניסיונות לכבוש את האימפריה נערכו הסכמים שונים בין הכוחות הלוחמים, צרפתים ובריטים, וגם בין הכוחות הלוחמים וכוחות שגרו באיזור. הכרנו הסכמים סותרים שהביאו ליצירת מדינות מלאכותיות ושהביאו למלחמות איזוריות ולשינוי פני המזרח התיכון.

לימדתי את הנושא בעזרת ניתוח מקורות ראשוניים הכוללים קטעים כתובים, תמונות וקריקטורות שנכתבו וצוירו במהלך התקופה. כל זאת בשלוב של קטעי ספרות, שירה ושירים שנכתבו אז, וכן אומנות וסרטי קולנוע שנוצרו אז, וכן כאלו שנצרו בהווה אך המתארים את שנעשה בעבר.

לסיום השנה במגמה יצאנו לסיור בירושלים בעקבות מלחמת העולם הראשונה. התחלנו בכיכר אלנבי ליד התחנה המרכזית שם נכנע הצבא העות'מני לשני טבחים בריטיים. המשכנו לשער יפו שם נכנס אלנבי לירושלים, ירד מסוסו ונכנס רגלי כצליין, וסיימנו בבית הקברות היפהפה בהר הצופים עם סימני הצלבים ומגיני הדוד על הקברים. התלמידות ציינו שהסיור היה מחכים ומהנה.

הלמידה הייתה מגוונת ומשמעותית, וארצה לסיים בדברים שכתבה לי אחת התלמידות ברפלקציה לחיק העבודות:

"בסיכומן של שנתיים במגמה חשוב לי לציין כי נהניתי מאד מהלימוד במגמת היסטוריה בכלל והשנה בפרט. ריתק אותי ללמוד על המאה העשרים, על האירועים המשמעותיים שאירעו לא לפני הרבה זמן במונחים היסטוריים, ועל הכוחות השונים שפעלו ברחבי העולם..."

זכיתי להיות חלק ממגמת היסטוריה במשך שנתיים וללמוד על היסטוריה כללית המשפיעה גם על חיינו כיום."

חווית הלמידה של נושא שהמורה בוחר ומעצב היא חוויה מיוחדת, שבמהלכה נפתחות בפני המורה אפשרויות שונות להכריע בעצמו בשאלות חשובות ולקרוב את התלמידים אל הנפלאות שמזמן המקצוע שלנו, כדאי לכם!!

פעילות חקר בנושא ב' בנובמבר- 100 שנה להצהרת בלפור אבי דסקל- מחנך להיסטוריה בישיבת גבעת שמואל

עלינו להר הרצל למשחק "בין הנובמברים" - בין ב' בנובמבר לכ"ט בנובמבר. משימת חקר

לימוד ושירה בהר שכולו הוד גבורה. לאחר הסברים קצרים על משמעותם של היום והמקום

חילקנו את הכיתות לשתי קבוצות המתחרות זו בזו בפיצוח כ"ט חידות

היסטוריות הקשורות להר כשהרמז היחידי שנתן להם היא מפת ניווט של

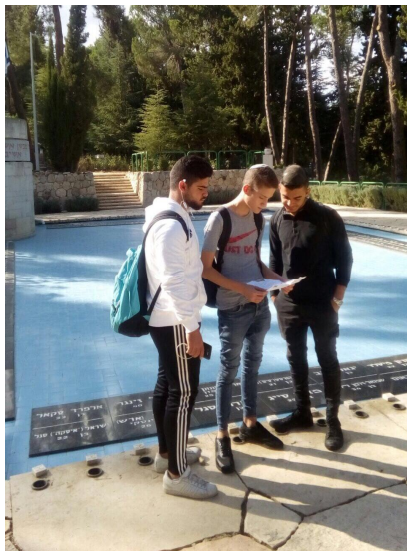
האתרים השונים בהר. ההר אוצר בתוכו אישים וסיפורים היסטוריים

לרוב, כמו אנדרטת כ"ג יורדי הסירה, חללי הל"ה שנפלו בדרכם לגוש

עציון, אבשלום פיינברג איש הניל"י, דוד רזיאל מפקד האצ"ל, שנפל

בעיראק, חללי לטרון הראדאר, שיירת בני דניאל, האוניה ארניפורה

ועוד ועוד.

לכל הקבוצות ניתנו שעתים לפתרון השאלות באמצעות סמרטפונים כשהקבוצה הראשונה

מקבלת בונוס. עם שיבת הקבוצות התחלנו את מסלול ההר בעקבות השאלות ומפת הניווט

כשהתלמידים מדריכים במקומות השונים כמו קברה של חנה סנש, אנדרטת נצר אחרון, קבר

ז'בוטינסקי ומצבת הצוללת דקר.

בעת ההגעה לפסגת ההר ערכנו טקס סיום בקבר

הרצל. טקס שבו אנו שרים שירים הקשורים למורשת

ההר הרצל, הציונות, הדמויות והאירועים שפגשנו

ביום המיוחד. יום שהיה בו למידת חקר, חדשנות

פדגוגית וחיבור עמוק למורשת ההר הנאצל.

למעמד הפעילות לחצו כאן

כלי בקליק: שימוש במשחק quizlet בלימודי ההיסטוריה
מוריה בר און - מדריכה להיסטוריה במחוז חיפה ומחנכת להיסטוריה
באולפנת חמ"ד צביה חיפה

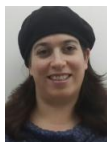
מי מאתנו לא שיחק משחקי זיכרון והתאמה בילדותו?
משחקי הזיכרון וההתאמה מפתחים אצל ילדים קטנים את יכולת ההבחנה החזותית, יכולת עיבוד מידע וזריזות מחשבה.
בלימודי היסטוריה נוכל לעשות שימוש במשחקי זיכרון והתאמה לצורך סיכום החומר הנלמד בצורה חווייתית.
לשם כך נשתמש באפליקציית quizlet המאפשרת יצירת משחק ברטיסיות דיגיטלי הדורש מן התלמיד להתאימבין שני מושגים מתאימים בדרך חווייתית ומהנה.
אפשר להשתמש להתאמת שנה לאירוע, מושג למשמעות, דמות לתיאור שלה ועוד.
כמו כן ישנה אפשרות להתאמה על גבי תמונה המתאימה מאוד ללימוד מפות או לימוד קריקטורות.
אפשרויות לשילוב בלמידת היסטוריה:

1. התאמת מושגים בנושא הסכסוך הישראלי פלסטיני (חמא"ס, פאתח, אינתיפאדה וכיוב')
2. התאמת שנה לאירוע - המדיניות כלפי יהודי גרמניה, אירועי מלחמת העולם השנייה.
3. זיהוי מאפיינים בקריקטורות ובמפות.

למדריך כתוב לחצו כאן

תרומתם של ניצולי השואה להקמת מדינת ישראל ולפיתוחה.
שרית יפה - מדריכה להיסטוריה במחוז ירושלים ומדריכת ערכים בהיסטוריה חמ"ד

“חיי התחילו מן הסוף... קודם הכרתי את המוות, האימה ורק אחר כך – ה ה הולדה. גדלתי בתוך ההרס, בממלכת השנאה ורק אחר כך ראיתי בנייה. [...] חיי התחילו מן הסוף ורק אחר כך חזרו לתחילה. שבתתי לתחייה. זה לא היה סתם, לא היה סתם מפני שהטוב – הוא לא פחות חזק מן הרע! וגם בי יש הכוח לא להיכנע. אני עובדה!..”
(מקור: הלינה בירנבאום, ניצולת אושוויץ, סופרת, משוררת, מתרגמת ואשת עדות. מתוך: ניגון פנימי, טרקלין, תל אביב 1985, עמ' 9)

רציונל:

מטרת מערך שיעור זה הוא להציג בפני התלמידים את תרומתם הייחודית של ניצולי השואה להקמת מדינת ישראל ולפיתוחה. ניצולי השואה, למרות התופת שעברו, אזרו עוז ותעצומות נפש, הקימו בתים, הולידו ילדים ופעלו ללא לאות למען החברה והכלל. אין זה מובן כלל עיקר שאדם שאיבד את משפחתו, שסבל עינויי גוף ונפש מסוגל למצוא כוחות לבניין מחודש של משפחתו ומולדתו. אנו נבקש לדון בסוגיות חברתיות וערכיות הנובעות מהתמודדות זו.

מטרות:

1. התלמיד יעמוד על תרומתם של ניצולי שואה – מוכרים ואלמונים, להקמת מדינת ישראל ולפיתוחה.

2. התלמיד יעריך את תעצומות הנפש הנדרשות להקמה ולבניין העם והארץ לאחר חורבן.

משך היחידה: שעה וחצי.

מיועד לתלמידי: חט"ע.

עזרים: מחשבים ניידים, דפי דיון, בריסטולים וטושים.

מהלך היחידה:**פתיחה - במליאה**

המורה יבקש מהתלמידים להעלות אסוציאציות למושג "ניצולי שואה" ויכתוב אותן על הלוח ("שמש אסוציאציות").

הערה למורה: סביר שיעלו אסוציאציות של נזקקים, עניים ומוכי גורל. יחד עם זאת נצפה גם לתלמיד שיספר על סבא, סבתא או דמות ספציפית וכן תלמידים שיציגו את גבורתם בשיקום חייהם ובתרומה למדינה.

נסכם כי הרבה פעמים אנו פוגשים בניצולי שואה בהקשרים של עוני, נזקקות, חוסר אונים וכו'. היום נבקש להציג את תרומתם המרשימה של הניצולים למדינת ישראל. תרומה זו מקבלת תוקף משנה לאור הסבל והאובדן אותם חוו.

עבודה בזוגות

כל 2-3 תלמידים, יתבקשו להיכנס למאגר המידע הבא ולעיין בו¹:

נבקש מהתלמידים לבחור דמות אחת שעליה ירצה להעמיק.

ניתן למקד ולתת "נושא מחייב" לקבוצת תלמידים. כל זוג מבין הקבוצה יתמקד בדמות אחת העונה לקריטריון הקבוצתי. למשל: נשים, ביטחון, חברה, אמנות, וכו'.

זוגות התלמידים יענו על השאלות הבאות:

1. תארו את ילדותה של הדמות שבחרתם לפני המלחמה. מה אנו יודעים על משפחתו, חבריו, תחביביו וכו'.

2. כיצד עברו על הדמות שנות המלחמה? מה היו הקשיים העיקריים איתם התמודד?

3. מה לדעתכם היו מקורות הכוח של הדמות אותה בחרתם?

4. כיצד ניסתה הדמות שבחרתם לשקם את חייה במישור האישי לאחר המלחמה?

5. במידה והוצגה פעילות למען הכלל: מה הניע את הדמות לפעול למען הכלל?

האם אתם מוצאים קשר בין הקורות במהלך השואה לבין הבחירה בתרומה זו לכלל? מהו?

7. בחרו משפט אחד מתוך הדברים שנכתבו על הדמות, שאיתו אתם מזדהים, כתבו אותו על בריסטול וקשטו.

¹ לחילופין ניתן להפנות למאגר סרטונים המצורף.

אסיף- דיון במליאה. מומלץ ישיבה במעגל.

- כל זוג יניח על הרצפה, במרכז המעגל את המשפט אותו בחרו. באופן כזה שכל תלמידי הכיתה יראו את כל המשפטים.
- נבקש מכל זוג להציג בקצרה את הדמות ולהסביר את המשפט אותו בחרו.
- אם היינו עושים בשלב זה את תרגיל הפתיחה ("שמש אסוציאציות") האם היינו מעלים מילים נוספות? מהם?
- לקראת סיום שלב זה כדאי (מאוד!!) להראות את הסרטון המצורף.

סיכום-

ניתן לסכם את היחידה בלימוד אישי על עצמנו ו/או בלימוד על עצמתם של הניצולים.

התמקדות בחוויה אישית

אחד הקישורים במערך הפנה לתערוכה ב"יד ושם": "ובחרת בחיים". שם התערוכה ניתן על בסיס הפסוק: "החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה, ובחרת בחיים, למען תחיה אתה וזרעך." (דברים, ל'). הפסוק מדבר על בחירה אישית של כל אדם ואדם. כולנו נמצאים לעיתים במצבים לא פשוטים. לכולנו יש בחירה. אנחנו לא בוחרים את הסיטואציה. אנחנו יכולים לבחור את ההתמודדות עמה. עליזה הרץ זומר, פסנתרנית מחוננת, ניצולת השואה המבוגרת ביותר בעולם, שהלכה לאחרונה לעולמה, תוארה כאישה אופטימית וכך אמרה: "זה תלוי רק בי אם החיים טובים או לא. רק בי. לא בחיים. אני (בוחרת ל...) מסתכלת על הצד החיובי..."

התמקדות בכוחות של ניצולי השואה לשיקומם וכן בתרומתם הייחודית לחברה ולכלל.

ניתן לסכם את המפגש בקריאת הקטע הבא, מתוך דבריה של פרופ' חנה יבלונקה. "במחקר חדש ומקיף נשאלו מאות צעירים לדעתם על ניצולי השואה. רובם השיבו כי לדעתם ניצולי השואה חסרי אונים. רק מעטים חשבו כי ניצולי השואה שיקמו את חייהם בישראל. ניצולי השואה נתפסים כקבוצה מצולקת, חלושה, תלויה בחסדי אחרים. בתוך כך נאלם קולם ונמחק סיפורם של רבבות ניצולי השואה שבנו עצמם בארץ. הגיע

הזמן להכיר בעובדה כי דור ההורים אינו נושא בביורגפיה שלו רק את חוויית השואה. להורינו היו ילדות ונעורים במגוון טעמים, המריר והמתוק, שמתוכם הגיעו לשואה ועמם יצאו ממנה לחייהם החדשים. פרק השיקום בחייהם של הניצולים הוא הארוך ביותר מכל שאר פרקי חייהם. כמה עוצמה יש בהחלטה לנתב את האסון האישי לבנייה. הניצולים, בכוחות

נפש וגוף מעוררי התפעמות, לא שקעו בניהיליזם ולא פנו לנקמה ולהרס, אלא בנו את ביתם והטביעו חותם ענק על החברה הישראלית ותרבותה. בכל אשר תפנה תמצא את טביעות אצבעותיהם. בלחימתם במלחמת העצמאות, בתעשייה, בהומור, בספרות ואפילו ביום יום... סיפורם צריך לראות אור מתוך הוקרה לדור ההורים, שלאחר השואה השכילו לבנות, לאהוב ולשמוח בחייהם. לא חוסר אונים היה פה אלא ניצחון אישי".

(יבלונקה חנה, היסטוריונית. "לא מסכנים", ידיעות אחרונות, 12.2.2008)

